
Butlletí

del

Centre Excursionista de Catalunya

- CLUB ALPI CATALA -

A la memòria de Mossèn Josep Gudiol

EL dia 10 d'abril prop passat tots els centres culturals de la nostra terra, rebien la trista nova, que el virtuós sacerdot i savi publicista, mossèn Josep Gudiol, havia mort. Hom quedà sorprès i, alçant els ulls, de moment desitjà que el qui se sentia feliç contemplant les coses de la terra, fruis ja de les belleses del Cel.

Devem fer ací un historial del Museu Episcopal de la ciutat de Vic i de l'actuació del seu Conservador, suara traspasat.

La diòcesi ausonense, curulla de tresors artístics i arqueològics, no podia veure'ls desaparèixer sinó amb profund sentiment, ni permetre que fossin destruïts per la ignorància o venuts.

Era l'any 1868, quan a uns entusiastes joves, dignes patricis, se'ls ocorregué la idea de portar a cap una exposició artístico-arqueològica, que s'installà en els departaments del primer pis de l'antic convent de Sant Domènec.

Aquest acte, l'èxit del qual fou complet, fou la llavor que després formà el Museu Episcopal.

També el Círcol Literari, l'any 1880, desitjós de contribuir a

la conservació del patrimoni artístic, formà un petit museu, aportant objectes de caràcter arqueològic en qualitat de dipòsit. Així fou com aquella aplega modesta, es convertí en flama d'entusiasme, per a fer excursions i portar a cap exploracions. A més de vells enterraments, es descobrí la cella romana, dintre els murs del castell dels Moncades, i es fundà la Societat Arqueològica Vigatana.

L'any 1888, Barcelona inaugurà l'Exposició Internacional, i es convidà els Prelats, Capítols i particulars a prendre part a les seccions d'Arqueologia, les quals foren instal·lades en el Palau de Belles Arts. El gran Bisbe Dr. Morgades, donà l'encàrrec d'acoblar i triar els joells que ens llegaren les generacions que ens precediren, als socis de la Societat Arqueològica Vigatana. La col·lecció ausetana fou la més important, i premiada amb tres medalles d'or.

Això féu que els aficionats a l'estudi de l'arqueologia, presidits pel Bisbe Morgades, es decidissin a formar un Museu Episcopal Arqueològico-Artístic.

Aviat es constituí una Junta de Govern, a la qual es confià la formació i conservació del Museu, sota la presidència i inspecció del senyor Bisbe de la Diòcesi. Començaren a reunir els exemplars del Círcol Literari i dels que havien pres part a l'Exposició Comtal, de particulars i adquisicions fetes pel Sr. Bisbe, en una de les ales del sobre claustre de la Catedral.

En 1890 ja fou precís demanar més lloc al Capítol, puix s'anà nòdrint d'exemplars adquirits pel Sr. Bisbe en sa Visita Pastoral i en les sortides que feia fer al Canonge Corbella, de les esglésies del Bisbat, que moltes vegades eren indemnitzades pel Fundador, i no tenint-ne prou d'això, feia adquisicions amb antiquaris a fi de donar sorpreses a la Junta del Museu.

Arribà el moment d'ordenar i inventariar el gran nombre d'exemplars reunits. Aleshores el vident i savi Fundador, es fixà i escollí el jove Josep Gudiol, pel seu amor als llibres. L'envià a Roma perquè es perfeccionés en els seus estudis i més endavant encarregar-li la direcció del Museu. De bon principi fou nomenat Don Antoni d'Espona, conservador, i D. Josep Serra i Campdelacreu, secretari. Aleshores pogué pensar-se en la inauguració, que se celebrà en la sala de Sínodes del Palau Episcopal, el 7 de juliol de 1891.

El Fundador desitjà que tanta riquesa fos catalogada; en foren encarregats, els esmentats Conservador i Secretari i, com auxiliars, els seminaristes Josep Gudiol i Pere Bofill, que hagueren de portar tot el pes de l'obra, sostenint per certes classificacions, algunes sèries polèmiques. El naixent Museu de dia en dia

s'estenia més i, per tant, es crearen noves sales. En l'any 1894 s'inicià el Museu Lapidari en la CeHa Romana, descongestionant així el Museu Episcopal.

Del 1895 al 97, s'adquiriren exemplars en nombre de mil cent i cinc mil monedes, així com dos monetaris. Tantes adquisicions enmig de llargues absències del Conservador, portaren un retràs. Això féu que el Bisbe Morgades nombrés un suplent efectiu, el nou prevere Mossèn Gudiol, amb data de 1 d'octubre de 1896, i li confiés el Museu.

A finals de 1897, es volgué donar personalitat definitiva al Museu. A tal fi es formà una ponència composta pel senyor d'Espona, Serra, Gudiol i Bofill, per a la redacció dels Estatuts, que mossèn Gudiol revisà i sotmeté al criteri del Capítol de la Seu. De conformitat amb el nou estat el Dr. Morgades, nomenà Conservador a Mossèn Josep Gudiol, el 22 de febrer de 1898.

L'any 1899, el Dr. Morgades fou traslladat a la Seu de Barcelona, i el succeí l'Illustríssim Dr. Torras i Bages. Amb aquest motiu la Junta del Museu celebrà sessió extraordinària per tal de donar possessió de la Presidència de la Junta de Govern. Fou llegida per Mossèn Gudiol una memòria, en què es deia que el *corpus* del Museu, estava format per 4700 exemplars distints sense comptar monedes i medalles.

L'any 1900, ja s'acordà la col·locació del retrat del Bisbe Morgades en una de les sales.

En 1901, Mossèn Gudiol passà a ocupar la càtedra d'Arqueologia Sagrada del Seminari.

El 1903 i amb motiu de celebrar-se el «Concurs Martorell» Mossèn Gudiol, presentà l'obra «Nocions d'Arqueologia Sagrada Catalana», que fou premiada amb la quantitat de 5000 pessetes. Destinà a benefici del Museu, el producte líquid de la venda de dit llibre. Al començament de l'any ja donava un rendiment de 1000 pessetes., i l'any següent de 500 ptes., les quals passaren a augmentar els cabals del Museu.

L'any 1909 aconseguí de la Diputació una subvenció de 1500 pessetes, i que reconegué a més l'obra cultural portada a cap pel Museu; l'Ajuntament de la ciutat contribuí amb la quantitat de 1000 pessetes anyals, com també el senyor Bisbe i particulars. Això féu que es pogués augmentar el nombre d'adquisicions, moltes d'elles de vertadera importància, gràcies al zel i a la recta administració de la Junta i, sobretot, la ferma voluntat del Conservador, que fent tota mena de sacrificis i estalviant en tot el possible

despeses d'operaris, fent de restaurador, pintor, fuster i mestre de cases, a profit de l'obra del gran Bisbe Morgades. A més, com a cas excepcional, no havia cobrat mai les 500 pessetes que tenia consignades dintre el pressupost del Museu.

Gràcies a la seva Memòria, que tractava de l'historial i estructuració del Museu, l'any 1916, en el Concurs organitzat per l'Institut d'Estudis Catalans, obtingué el premi de 1500 ptes. per al Museu de Vic.

El Museu de Vic era per a Mossèn Gudiol un Santuari, puix fou l'hereu de confiança del seu Fundador, del qual comprengué la voluntat i per la qual despengué les millors energies.

Seria llarguíssima l'enumeració de les col·leccions que formen el Museu. Les riqueses adquirides amb el transcurs del temps, queden inventariades en la Memòria anyal llegida pel Conservador a la Junta de Govern i publicada.

En principi el Museu reuní amb preferència, l'art cristià local, però també tot quant fes referència a l'art en general, per això s'installaren noves sales, de pintura, mobiliari, indumentària civil, vidres, etc.

El 17 d'octubre de l'any 1920 s'inaugurà una sala de prehistòria ausetana, formada dels objectes descoberts en les excavacions, d'estacions primitives, dolmens, etc., realitzades en la Plana. Aquesta nova instal·lació ja seriada i distribuïda en vitrines al centre i d'armaris pels costats, anà creixent de dia en dia amb importants donacions, i ella és el *Corpus* arqueològic de les civilitzacions pretèrites de la comarca.

Mossèn Gudiol havia reunit un grup de joves, als quals donava converses sobre art, i realitzaven l'excursionisme a diferents indrets de Catalunya; era el seu apostolat.

Des d'aquell petit recinte, no sols dirigia el Museu, sinó que en féu sortir aquella renglera d'obres de consulta, que han traspassat les fronteres de Catalunya i d'Espanya.

Treballà sempre per l'esplendor del Museu, que considerava una institució religiosa i a la vegada patriòtica, per la qual demava sempre la benedicció del Cel, puix creia que era obra dedicada a Déu i a la Pàtria.

Però tot i aquella voluntat de ferro, degut a una malaltia, a poc a poc el seu cos s'anà paralitzant i acostant a la fossa. Mentrestant no cedí l'esperit, puix treballava amb fermesa, investigant la història de les nostres arts.

Poc temp abans de morir, rebé el nomenament de «Doctor Ho-

noris Causa» per la Universitat de Bonn, mes ja no pogué emprendre el viatge per rebre la investidura.

Ell deia que el Museu Episcopal era el «seu únic amor després de Déu, com a sacerdot».

La malaltia anà rosegant el seu organisme, i a la fi cedí. Descansí eternament en la pau del Senyor, el sacerdot exemplar, l'home humil i el savi arqueòleg.

JOSEP GARRUT

Sessió necrològica a la memòria de Mossèn Josep Gudiol

EL CENTRE volgué honorar la memòria d'aquest il·lustre vigatà suara traspassat, que fou zelós Conservador del Museu Episcopal de Vic, Mossèn Josep Gudiol, i a l'efecte li dedicà una sessió necrològica que, organitzada d'acord amb altres elements d'aquella ciutat, se celebrà el dia 22 de maig, al Saló d'Actes del nostre casal.

Presidí aquesta vetllada el President del CENTRE senyor Francesc de P. Maspons i Anglasell, al qual acompanyaven Mossèn Junyent, del Museu Episcopal de Vic; Mossèn Manuel Trens, del Museu Diocesà de Barcelona; el Dr. Vila i Abadal, en representació de la capital de la Plana; el senyor Joaquim Folch i Torras; el senyor Gudiol, nebot de l'homenatjat, etc., etc.

Obert l'acte pel President, l'actual Director del Museu Episcopal de Vic, Mossèn Junyent, llegí la següent biografia de l'il·lustre arqueòleg:

En la ciutat de Vic, en la diada de Sant Esteve de l'any 1872, nasqué l'il·lustre arqueòleg suara traspassat, Mossèn Josep Gudiol i Cunill. Fill d'una família acomodada i de fort tremp vigatà, després de cursar les primeres lletres i tres anys de segona ensenyança en el col·legi que dirigia Mossèn Miquel Vallbona, als 13 anys passava al Seminari per començar la carrera eclesiàstica. No fou mai un cap de brot en les matèries de l'aula, i fins de les mateixes assignatures d'història no en sortí massa ben qualificat. L'hora de la seva vocació no li havia arribat encara.

Aleshores l'ambient de Vic feia cua darrera les immediates generacions de l'*Esbart*, sota aquell aire impulsor d'energies congriat en el *Círcol Literari*, i el jovent lletraferit s'aglomerava en grups entusiastes d'intims esplais. Mossèn Gudiol va entrar de bonhora a formar part de la *Colla Ausa*, constituïda per diversos seminaristes, entre els quals es comptava el seu preceptor de llatinitat i després entranyable amic, canonge Dr. Serra i Esturí, el qual, de pocs mesos, l'ha precedit en el camí de l'eternitat.

Les lluites èmules de les angoixes juvençanes en les quals es perfilava aquell seu caràcter decidit, enèrgic i tossut, feien presagiar una voluntat ferma que, llançada a qualsevol empresa, podia ésser una riuada inesgotable d'energies aprofitades quan trobés l'acanalament oportú. Aquest li vingué en el moment propici a encaminar-li tota la vida.

Era en el temps anterior a la famosa exposició barcelonina del 1888, quan el bisbe Morgades pensà en sistematitzar en un museu la rica aplega d'objectes diocesans que li havien retornat. D'altra banda el *Círcol Literari* volgué col·laborar a la idea, i hi aportà diverses colleccions que havia reunit paulatinament. Així s'arribà a formar un nucli molt interessant, que el bisbe restaurador va instal·lar sobre els claustres i dependències superiors de la Catedral, amb la direcció del senyor Antoni d'Espona i amb l'entusiasme del senyor Josep Serra i Campdelacreu. En el moment que el Museu de Vic naixia, entorn de la inauguració oficial, esdevinguda a 7 de juliol de 1891, un estol de seminaristes hi fou tramès pel bisbe a fi d'ajudar els directors en les tasques d'instal·lació i neteja de les peces acoblades. Allà, entre la polseguera i el neguit de l'organització, Mossèn Gudiol va sentir la veu que el cridava a ésser l'estructurador de tota aquella empresa incipient.

Per la manera com s'hi va donar, amb la donació íntegra de tota la seva persona, fins a arribar més tard al sacrifici i a l'holocauste, cal només considerar la seva vocació, desvetllada abruptament, com efecte d'una ofrena votiva al servei de la qual posava l'impuls de la seva ànima. De seguida recerca i s'orienta. L'amor als objectes el porta a llur estudi i coneixença de l'època en què es produïren, el fa entafurar pels arxius per escrutar les dades que els documentin, i l'entrena en la bibliografia per situar-se en els paral·lelismes i semblances. A mesura que el seu criteri es forma amb una envergadura racional, estableix definitivament el seu mètode de treball. Aviat les notes arreplegades en les recerques l'estimulen cap als estudis conjuntius, concretats en reculls monogrà-

figs. Joveníssim encara, en 1894, enllesteix el dels Claustres de la Catedral de Vic, premiat dos anys després als Jocs Florals de Barcelona.

Una llarga estada a Roma junt amb els companys Mossèn Pere Bofill i Dr. Josep M.ª Baranera, enviats pel bisbe a formar-se en l'art i en l'arqueologia, li obre els horitzons de cara a cara a les perspectives de les evolucions històriques.

Amb això s'apropava a la fi de la carrera eclesiàstica, coronada amb la recepció dels diversos graus clericals, fins a ésser ordenat de sacerdot el 19 de setembre de 1896. Al cap d'un mes, el bisbe li confia la Biblioteca Episcopal i el funcionament del Museu a causa de les llargues absències del conservador senyor Antoni d'Espona. Un any després, a darreries del 1897, en renovar-se tota la constitució orgànica amb estatuts propis, el deixa conservador efectiu.

El bisbe Morgades havia endevinat qui li portaria endavant l'obra per ell fundada, però difícilment sospitaria que ho fes amb una empenta gegant. Avui, al cap de 35 anys de la gestió directa de Mossèn Gudiol en l'obra d'estructurar el Museu de Vic, podem amidar la grandesa del seu compliment assolida per la sola fermesa constant del seu caràcter, per la donació íntegra de tota la seva persona, en acréixer continuament les múltiples seccions que el componen. Perquè cal tenir en compte que hagué de lluitar sense una reserva econòmica, sense un cabal establert a disposició del seu augment, i de les adquisicions que mai no s'interrompien, llevat d'algunes escasses donacions i de les subvencions amb què, des d'alguns anys ençà l'han protegit el Consell Municipal de Vic i la Diputació barcelonina. La dotalia del Museu fou sempre la seva fonda preocupació; però, cas singular, constantment s'hi volgué arranjar per ell mateix, segons fossin les seves forces i mitjans disponibles, advertit per la sola confiança en allò que només ell podia. Per això el producte de les seves obres i dels premis que obtenia en certàmens i concursos, als quals només concorria per aquesta finalitat, els destinava gairebé sempre íntegres al fons dotal que ell volia establir per al Museu. I quan no en moneda, era amb objectes que es feia retribuir, malalt i tot, en aquests darrers temps, els estudis i treballs que li eren encomanats, als quals, si es resistia perquè vertaderament el seu estat no l'hi comportava, per amor al Museu capitulava heroicament quan veia que així podia encara contribuir al seu increment.

Mossèn Gudiol vivia el Museu, vivia els objectes, com si ells

fossin una part integrant de la seva vida, com si ells constituïssin el seu vertader cos, en substitució del propi, malaltís i immaneja-ble, cimejat solament per aquell *de dos dits en amunt*, com ell deia graciosament, que era la sola part sana que li restava. No podem figurar-nos el Museu de Vic sense veure'l com una obra seva personal, feta una cosa vivent gràcies a l'energia del seu caràcter i intelligència. L'impuls que hi va donar des del primer moment ens l'ha deixat consignat en les *Memòries* anyals, fins a la darrera, signada la vetlla del seu traspàs, a través de les quals es pot seguir el camí ascendent i progressiu de les adquisicions i nombre d'objectes. Els seus innumbrables estudis d'investigació, monografies i llibres de conjunt, són el fruit de l'observació assimilada de tots ells i gestada en l'evaluació precisa i justa damunt les recerques pacientíssimes dels documents. Puix tots els altres aspectes de l'obra complexa de Mossèn Gudiol no fan res més que el complement de l'estructuració del Museu, com elements inseparables que resumeixen un total únic i harmònic: plasmació vivent d'un ideal en ares de Déu i de la terra catalana, feta amb un esperit científic indiscutible i ungida per una alenada sacerdotal inconfundible.

El seu primer llibre orgànic, *Nocions d'arqueologia sagrada catalana*, és un bloc en massa que forma l'arrencament i la síntesi de tots els altres. Ell condensa tota l'ampla visual del seu camp, constitueix el programa de tots els seus afanyes, que, més tard, ampliarà en el detall i engrossirà en certes modalitats, en els altres treballs posteriors de més o menys volum, des de les columnes dels periòdics i revistes fins als estudis conjuntius de cara al llibre.

Publicat en 1902 i honorat amb un accèssit al concurs Martorell d'aquell any, podem dir que fou la seva tesi doctoral que li atorgà el magisteri indiscutible en la ciència. El redactà en compilar les múltiples notes espigolades als arxius vigatans i en la bibliografia corrent, metòdicament organitzades segons un pla d'estudi que s'havia proposat des del punt que el bisbe Morgades creà al Seminari diocesà la càtedra d'arqueologia, a manera de conferències, que vingué explicant constantment fins a aquestes darreres anyades.

Des d'aquella data les seves publicacions van apareixent sense interrupció en estudis de caràcter monogràfic sobre punts determinats d'arqueologia, d'investigació artística, històrica i de crítica, en articles breus disseminats en moltes revistes i periòdics, en llibres més densos sobre qüestions especials, en treballs que li són encomanats, tramesos a concursos o redactats per a ésser llegits

MOSSÉN JOSEP GUDIOL I CUNILL
DIRECTOR DEL MUSEU EPISCOPAL DE VIC
DOCTOR HONORIS CAUSA DE LA UNIVERSITAT DE BONN

* 26 DESEMBRE 1872 — † 10 ABRIL 1931

en conferències culturals. Cal només revisar la seva extensíssima bibliografia per donar-se compte cabal de les seves activitats aprofitades que no deixaren mai un document sense exprémer-ne tot el suc, ni passaren per alt una observació per mínima que fos. Enfora dels grans temes generals relligats amb la litúrgia eclesiàstica o segellats amb la imprompta de la terra, donà també una preferència especial a les coses pertocants al passat i a la història vigatana, amb la qual se sentia lligat per la naixença, per l'ambient, i per una predilecció particular, en mèrit de la qual el vertader vigatanisme ha assolit, a través de la seva obra, la veneració i amor deguda a les coses respectables.

Llevat del seu estudi d'*Els Trecentistes* i d'*Els Primitius*, del qual manca estampar el tercer volum, relatiu a la miniatura, una bona part de la seva obra resta inèdita encara. No em refereixo a les seves múltiples notes i paperetes sobre infinitat de temes, ni als inventaris descriptius dels milers de peces del Museu, sinó als treballs enllestits per a la impremta, entre els quals es compta el més voluminós de tots *L'arqueologia litúrgica de la Província Eclesiàstica Tarragonina*, premiada en 1917 en el concurs Martorell, en el qual, també, en 1927 tingué part al premi amb *Els Primitius*.

No és estrany, doncs, amb aquesta densitat de vàlua científica entorn del Museu de Vic, que el mestratge de Mossèn Gudiol irradiés enfora del seu clos, més enllà de les seves conferències anyals als seminaristes. La seva competència era reconeguda aquí i a l'altra banda de les fronteres nacionals per ésser acceptada en els cercles intel·lectuals i culturals on se sospesen les veraderes valors en els dominis de l'arqueologia i de l'art. Diverses societats i acadèmies el comptaren entre els seus membres corresponents i li confiaren treballs i missions especials; estigué en relació i correspondència amb un nombre infinit de colleccionistes, artistes i aciençats; contínuament era demanada la seva opinió, franca i decidida, en les qüestions àrdues dels coneixedors i fins en els petits dubtes dels no entesos. D'aquí que s'imposava amb la força convincent de la seva autoritat, que ell sempre raonava amb el document a la mà, perquè en realitat no era altra cosa que el fruit de l'experiència viscuda en la tradició i en la història per ell refeta amb paciència benedictina a través dels arxius i de cara als monuments, coneguts d'una manera íntima amb el seu ull perscrutador durant els seus freqüentíssims viatges, mentre la salut li ho permeté, o damunt dels llibres de la seva riquíssima biblioteca, mantinguda sempre a l'ordre del dia.

Fou des dels començos un autodidacte que es trobà enfront d'un camp vastíssim encara verge; però des de la iniciació tingué un gran domini de si mateix i un instint dreturer que sabé emmarllar dintre un mètode auster. Això el portà a un equilibri en la possessió del just mitjà per a apreciar la vàlua exacta de les coses i arribar així a dir ni més ni menys de ço que elles eren, segons llurs fesomies i aspectes controlats per les proves testimonials. I és que ell només es proposava cercar el confí de la veritat en els seus termes precisos, per les vies més aptes, sense que mai la fantasia ni l'apassionament hi prenguessin entrada. Quan la Universitat de Bonn, a 8 de gener de 1927, li conferia el títol de *Doctor honoris causa*, consagrava en les esferes intel·lectuals el prestigi i mestratge que li era a bastament reconegut a casa nostra per la competència amb què l'exercià.

Sacerdot exemplaríssim que vivia les institucions eclesiàstiques i posseïa el sentit rectilini de la fe, modest, però enèrgic, en les seves actuacions, era admirable en l'acatament a l'Església. Ell va furgar en la seva entranya viva per descobrir els vestigis dels moments evolutius de la tradició en la seva apariència externa plasmada en els monuments. A ella va consagrar els seus esforços per tal d'ennobrir-la i dignificar-la.

L'altre ideal que li infongué la directriu de les seves disciplines fou la mare terra. Mai en les seves notes, ni en els seus manuscrits, no emprà altra llengua que la maternal, amb un fervor constant d'homenatge, imposat fins a la renúncia de perspectives més amples que a vegades se li havien ofert sense ella. Era resolutament conscient del seu deure i l'acomplia com un ritu en la funció integral de totes les hores i de totes les coses, intensament viscudes, dia per dia.

El sentit de la terra el tenia completament amarat; per això s'abocà sempre amb entusiasme a les institucions pairals que més genuïnament el representaven. Consti solament la devoció que sentia pels Jocs Florals, on havia vist premiades algunes monografies, els quals va presidir en 1929. Com també el seu daler per l'excursionisme fins a ésser el fundador i l'ànima del Centre Excursionista de Vic.

Podria intensificar les remarques sobre altres modalitats del seu tremp infatigable. Aquella seva veu autoritària que fou la salvaguarda de tants monuments en amenaça i que sempre clamà en justícia per la restauració i dignificació de les obres artístiques i destinades al culte. Les orientacions sanes i reflexives que en ell

trobaren amb promptitud els qui li demanaven parer. La crítica precisa i contundent en les apreciacions dictades pel seu gran equilibri ben enraonat, fins a recórrer si calia al camp de la polèmica amb insistència i claredat expositiva.

Els qui el tractaren anteriorment, i entorn al premi Martorell del 1927, l'evocaran encara en el vigor i plenitud de les seves forces, donant cap a tot, tremendament enèrgic, abans que el llamp de la malaltia immobilitzés els seus membres actius. Des d'aquella data li comença lentament la pujada al Calvari amb una creu feixuga que suportà amb resignació i paciència admirables. Acabava de redactar, i veia coronada amb el premi, *L'arqueologia litúrgica de la Província Eclesiàstica Tarragonina*, la qual no pogué veure mai estampada. Després de l'esforç heroic, envestit amb la febre intensa de la producció durant algunes mesades, sense gairebé interrompre's dia i nit, un tremolament nerviós s'empara de l'acció motriu del seu cos i li entorpeix la llengua. Palautinament, d'anyada en anyada, el mal li va guanyant el terreny. Però ell roman al seu lloc, igualment batallador, amb la mateixa empenta de sempre, amb un coratge de voluntat totalment insòlit, que li permet de prosseguir la ruta traçada al front del museu, complacent com sempre amb els amics que li demanen articles i llibres. Així escriu sense interrupció i, quan ja fins la mà s'hi resisteix, dicta a l'amanuense una bona part de les seves obres; no deserta de la taula de treball, esclau de la seva missió, ocupat en recopilar paperetes, en ordenar-les, en fullejar i espigolar revistes i llibres.

Assabentat de les últimes qüestions, alimentat per la seva memòria tenacíssima, madur de tantes coses vistes i ponderades, està en contínua relació epistolar amb els amics i entesos que el consulten, esdevingut tot ell com una flama intel·lectual, quan ja reclòs aquestes darreres anyades en la seva cambra d'estudi no pot viatjar ni sortir, si no és un o dos cops per setmana, per pujar fins al Museu a catalogar noves adquisicions i encabir-les dintre les nombroses sèries d'objectes.

Ens havíem acostumat tant, els qui el tractàvem íntimament, a recollir tota una explicació seva en una sola paraula penosament pronunciada, en un gest enèrgic truncat per la paràlisi o en un guspireig d'aquells ulls tan vius, que, certament, no podíem sentir que l'hora del seu desenllaç s'apropava.

El dia 10 d'abril passat, Déu el cridava a la seva santa glòria. Infatigable, fins al darrer moment, el vespre abans deixava enllestida la Memòria anual del Museu que m'havia dictat peniblement,

a petites glopades, durant diversos dies, enmig dels seus sofriments intensius, suportats amb l'heroïcitat d'un màrtir. Aquella clarividència seva de l'enteniment sempre en vetlla i de la voluntat sempre en acte, es mantingué constant mentre perdurà la vivor de la seva mirada, buidada solament pel glavi de la mort.

Al cel sia.

Després d'aquest estudi biogràfic, el President de la Secció d'Arqueologia del CENTRE, senyor Pelegrí Casades i Gramatxes, evocà les característiques del clergue vigatà amb les següents quartilles:

És un fet que diverses poblacions de Catalunya tenen el privilegi de comptar en llur «actiu» un nombre de fills de gran significació en les més enlairades disciplines de l'esperit, la qual cosa no solament és motiu de gran honra per a dites poblacions, sinó també per a la nostra estimada Terra.

Vic, per algú anomenada, tan insigne ciutat, la *nostra Atenas*, se significa, d'un mode especial en els nostres temps, per les grans figures de Balmes, Verdager i Gudiol.

No puc explicar-me suficientment el per què se m'ha honorat amb la comanda de parlar-vos, en aquesta solemnitat, de l'eximí arqueòleg vigatà. No crec que siguin títols que justifiquin la meva gosadia de prendre part activa en el present acte, l'antiga amistat amb què m'honorava Mossèn Gudiol, i les meves aficions envers l'estudi de l'arqueologia.

Sortosament, d'altres, amb majors condicions i preparació, sabran donar el relleu degut a la gran personalitat que, el nostre CENTRE, abrogant-se legítimament la representació de Catalunya, en aquesta festa commemora.

Crec que, en l'illustre fill de Vic, s'ha realitzat una vegada més un fet molt característic en l'actual renaixement dels valors morals de la nostra Pàtria.

Sense ombra d'exageració pot afirmar-se que la major part dels homes que més s'han distingit en la nostra Renaixença i en les més enlairades disciplines, han estat autodidàctics.

Els qui formem la reraguàrdia del nostre avenç (vull dir, els *vells*), sabem, per pròpia experiència, que quan es restauraren els gloriosos Jocs Florals, la desorientació més absoluta regnava arreu; comptadíssims esperits selectes, aplegats en l'Acadèmia de

Bones Lletres, vigilaven perquè no s'apagués del tot la llum esmorteïda que illuminava llur intel·ligència, afanyosa de fer reviure allò que jaia sepultat en les ombres de l'oblit. El nom d'«Acadèmia dels Desconfiats», que prengueren els fundadors d'aquell cenacle, és prou significatiu.

Els poetes, tanmateix, amb l'alè de llur inspiració, foren els qui aventaren les cendres; com altres Tirteus, alçaren la veu i el crit de renaixença, i els historiadors abandonaren el foc de l'entusiasme dels nostres cors joves, aleshores turmentats per la set de saber «qui érem, d'on veníem i on anàvem».

La Poesia i la Història, per tant, en connubi fecundíssim, engendraren l'Arqueologia, que, com una altra «mannà», alimentà a molts en la via pel desert de la indiferència o de la incomprensió, al final del qual s'havia de trobar la Terra de Promissió.

Als conreadors de la noble ciència arqueològica és deguda la reivindicació del tresor magnífic que, junt amb el llenguatge vernacle, és el patrimoni més ric que posseïm i del qual ningú no gosarà desposseir-nos.

Què en sabíem, anys enrera, dels nostres Primitius? Davant de les pintures murals dels absis romànics de les nostres esglésies mig ignorades, ¿qui podia ilustrar-nos, en les nostres excursions, sobre llur època o escola? I què diré dels retaules, antependis, ciboris?

Fuit homo missus a Deo... podem dir copiant l'Evangelista, el qual ens donà la llum que necessitàvem per a esvaïr la foscor de la nostra ignorància. I aqueix home providencial fou Mn. Gudiol.

És evident que tingué precursors: Josep Puiggarí, En Sampere i Miquel; mes, no mestres. Ell fou un d'aquests autodidactes que us recordava suara. A ell és deguda la reivindicació de l'Escola Catalana de Pintura, iniciada, potser, allà en la desena centúria, fent reviure, amb clarícies de certesa, els noms dels artistes dels quals s'havia perdut tota memòria. Ell féu conèixer les obres, gairebé totes ignorades, d'aquells mestres modestíssims, glòria ben nostra, i qui remogué la pesant llosa del panteó dels artistes que ompliren Catalunya de monuments, avançant-se a molts altres pobles, o posant-se al nivell de la gloriosa Itàlia.

Per inspiració del Paràclit, crec jo que el gran bisbe Morgades escollí el jove seminarista Gudiol, en qui endevinà el millor col·laborador en la gran obra del Museu Arqueològic del bisbat ausonenc, l'origen del qual, tanmateix, ha de reconèixer-se en l'antic

«Círcol Literari». En aquesta benemèrita entitat vigatana pogué En Gudiol iniciar-se en les seves aficions arqueològiques, tot estudiant els exemplars que en ella es guardaven. Amb intuïció admirable, hi veuria el venidor Museu, quan la Divina Providència produís l'home que havia de convertir aquell «gra de mostassa» en l'arbre frondosíssim que admirem propis i estranys (1).

Seria en mi una imperdonable gosadia, si vingués a dir-vos, amb pretext del present acte, *què era Mossèn Gudiol*. Les seves obres, admirables totes per llur doctrina, són el pedestal que l'enlaira i la seva gran figura és albiradora arreu i des de molt lluny.

Com sempre sol succeir, en el nostre temps d'eixorc materialisme positivista, ha estat precis que de fora s'hagi reconegut i consagrat com a savi el nostre arqueòleg. Recordeu que la Universitat de Bonn, pàtria del diví Beethoven, l'honorà, fa poc temps, amb el títol de *Doctor honoris causa*...

No dec atrevir-me a fer un judici de les seves obres sobre Arqueologia i Art. Són prou conegudes i estimadíssimes.

Vull fer esment, d'un caire especialíssim de tan rellevant personalitat, que avalora la seva memòria superlativament.

En un llatí molt casolà se sol dir: *Scientia inflat*. La ciència no *infla* mai Mossèn Gudiol. La més gran modèstia i la senzillesa ingènua foren característiques de la seva ànima privilegiada, com calia al sacerdot i al savi.

Mai no es considerà mereixedor de les alabances que, sovintment se li dirigien, les quals eren per ell escoltades com a meres manifestacions de cortesia, de benvolença o de bona amistat. Si les concepluava excessives, aleshores les rebutjava amb la seva característica rialleta, plena de bonhomia.

Encara que no crec que sigui necessària aquesta meva observació, perdoneu-me si m'atreveixo a parlar-vos d'un record personalíssim, ja que l'ocasió s'ho porta.

Quan en l'any 1902, se celebrà un dels «Concursos Martorell», per a premiar una obra d'Arqueologia Espanyola, jo vaig ésser honorat amb l'encàrrec de formar part del Jurat qualificador.

En les meves excursions per Catalunya, en trobar-me a Vic vaig visitar Mossèn Gudiol - com sempre he fet - en el Museu Episcopal. Damunt de la seva taula de treball, hi havia unes gale-

(1) Recordeu el donatiu de 50.000 pessetes que una dama nordamericana acaba de fer al Museu de Vic.

rades d'impremta i uns gravats, que em cridaren l'atenció. Els miro, i veig que són les proves d'una obra, el títol de la qual deia: *Nocions d'Arqueologia Sagrada Catalana*.

Coincidia aquest fet amb el període de recepció d'obres optant al «Premi Martorell».

—Mossèn Gudiol: aquesta obra, té el pensament de presentar-la al Concurs?

—No ho pensava pas,—em respongué.—*Vol dir que val la pena?*

Amb sorpresa i resistència per part del meu amic, m'apodero de l'original imprès, i el vaig incloure entre les altres obres presentades al concurs.

El llibre, certament, no obtingué el premi: «vots són triums», però, per unanimitat, l'obra de Mossèn Gudiol guanyà l'únic accésit.

En comunicar-li jo el resultat, heus ací com expressà la seva gratitud - que no calia - puix fou un acte d'estricta justícia. Amb el vostre permís, llegiré la carta amb què m'honorà, document que guardo amb veneració i que ara servirà de colofó als meus pobres conceptes, record sincer a la bona memòria de l'amic:

Sr. Dn. Pelegrí Casades y Gramatxes.—Barcelona.

Molt distingit senyor meu y amich:

Haig de donar-li les gracies per sa carta tant afectuosa y al mateix temps per la nova prova de sa amistat que ella'm suposa. Jo li estimo molt aquestes mostres de verdader afecte y tantes maneres com ha volgut distingirme. Conti ab el meu agrahiment y bona correspondencia.

El fallo ó resultat del concurs Martorell m'ha deixat contentíssim. Jo no m'havia atrevit à esperar tant, y més sabent les persones ab què tenia de lluytar; tots ó casi tots vells en aquestes acadèmiques y sabies oposicions. Y la meua satisfacció puja de punt al saber que ha obtingut el premi Mr. Pierre Paris, persona competentíssima dintre'l seu difícilíssim ram y verdadera autoritat en la seva especialitat. Per mi aquest es una complerta i sólida reputació, tractantse d'un dels pochos à que's pot regoneixer com una auteritat casi inapelable. Que éll hagi guanyat el premi ho considero com una honra pel accessit ab que s'ha distingit el meu treball y més essent aquest accessit *únich*.

Jo li dono les gracies per tantes proves d'amistat, mentres aprofito l'ocasió per repetir-me de vostè afm. y s. s.

JOSEPH GUDIOL CUNILL PBRE.

Vich 25 Abril 1902.

He acabat. Solament demano al Senyor, que hagi acollit l'ànima del sacerdot i del savi per tal que gosi de la visió de l'Eterna

Bellesa, i que el seu record perduri, com d'un dels fills que més han honorat l'*Alma Mater* de tots nosaltres.

A continuació, el Director del Museu d'Art Decoratiu i Arqueològic, senyor Joaquim Folch i Torres, amb les sentides frases del següent treball estudià les activitats arqueològiques de Mossèn Gudiol:

Agraeixo profundament al CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA l'honor que m'ha fet en invitar-me a parlar en aquest acte d'homenatge a la memòria de Mossèn Josep Gudiol. Com tots els qui treballen en coses d'història de l'art català, sóc dels qui es consideren endeutats amb ell; deute de mestratge científic i deute d'exemple humà. Mestratge que tots hem de reconèixer davant l'obra sòlida, modesta i generosa d'aquest home d'estudi. Exemple (sobretot pels qui com jo exercim funció de director d'un Museu) d'un Director de Museus que ha donat la vida a la institució que li confiaren, a canvi de res més que el goig pur d'esforçar-se per allò que s'estima.

Mossèn Gudiol és l'exemple perfecte d'un tipus d'home d'estudi ben particular de Catalunya, perquè ha estat format per les circumstàncies de la nostra vida local. En general, els científics del món es donen a la ciència, per la ciència. Els nostres, els bons, es donen a la ciència, per Catalunya. I Mossèn Gudiol era d'aquests.

La restauració patriòtica del nostre poble, que ha fet tants miracles, ha fet el miracle de crear-se els homes d'estudi que eren necessaris a les seves finalitats. Sense tradició científica, amb una universitat deficient, sense museus, sense tresor artístic, han sorgit historiadors de l'art que han començat una tradició; ha esbossat almenys unes necessitats universitàries, ha creat Museus i ha retrobat i recollit el tresor artístic de la pàtria.

Al fons de la nostra misèria col·lectiva de poble amb la cultura morta, de país endarrerit i sense eines de treball, hi ha hagut la realitat viva i palpitant de Catalunya que ens ha mobilitzat a tots. La selecció l'ha fet el cor de cadascú, i així, al cap d'uns pocs anys de començada l'obra, a cada bastida hi havia un home treballant.

Mossèn Gudiol fou dels primers. El bisbe Morgades el va treure del seu recó del Seminari de Vic i el va posar al mig d'aquelles golfes del Palau Episcopal, on el gran Prelat anava reunint les obres d'art antic que trobava disperses pel Bisbat. Fou mobilitzat

i tota la seva vida complí el mandat d'aquella veu poderosa del Dr. Morgades, on hom sent per tantes bandes les ressonàncies pures de la veu mateixa de la terra. Puix Mossèn Gudiol era lligat i va viure i va morir lligat al Museu de Vic, per aquell mandat ineludible; i ell i el Museu varen créixer junts, figura l'un de l'altre, confosos en l'escomesa heroica dels primers temps, en què calia treure de l'ombra aquells trossets del vell esperit de Catalunya, que són les obres d'art antic i en que calia desxifrar i comprendre el llenguatge que llur realitat parlava; aquell llenguatge misteriós en aquells dies, en què les bases que avui tenim per a la història i la crítica de la nostra pintura antiga eren a penes començades.

Jo el voldria comparar, al conservador modest del Museu de Vic, d'aquells dies primerencs, amb aquestes majestats acadèmiques que dirigeixen els grans museus d'Europa. Apeixats de bona ciència en les grans universitats, instal·lats en laboratoris ben proveïts, voltats de deixebles i d'assistents que els ajuden, amb llurs museus formats ja d'anys per l'herència de les velles col·leccions reials amuntegades al llarg dels segles, establerts en palaus magnífics on acudeixen les multituds estudioses de tot el món. Si al costat d'ells refem la figura del nostre capellà, el trobareu a les golfes del Palau Episcopal on el Museu fou fundat, escarrassat en treure les teranyines del pobre retaulel esgalabrat que arriba. Tot sol entre els endimaris que han de formar la collecció de les nostres misèries artístiques, ens apareix com l'allegoria de la nostra tragèdia, el símbol de la nostra meravellosa voluntat d'ésser; símbol enfront del qual coneixereu el gran esforç de voluntat i l'enorme quantitat d'amor per Catalunya que ha calgut a aquests homes, per a fer el que ha fet.

I encara voldria que penséssiu com per la sola força d'aquest amor, han arribat a tornar-se glòries aquestes misèries. D'aquestes misèries, talment com d'una terra secularment inconreada poden sortir belles florides, si l'esforç s'hi posa, n'ha sortit com una flor insospitada, tombant la màgica corola de cara a tot el món, aquesta escola de la nostra pintura romànica de Catalunya, que tot el món ara ve a veure.

Les teranyines del retaulel humil i esgalabrat, que de les golfes del temple muntanyenc anava a les golfes del Palau Episcopal convertides en Museu, cobrien com un vel secular d'oblit i d'ignorància aquest tresor, aquest brillant puríssim de la història de l'art, que ha obert dins la història de l'art de tot el món, un capítol nou que comença amb el nom de Catalunya.

Heus ací, amics, el que devem a aquests homes que, com Mossèn Gudiol, han estat els soldats de la nostra restauració cultural en el ram de les coses d'art.

Encimbellats en la golfa de la nostra misèria científica i de la nostra pobresa de mitjans; investigant de cara a les resquícies miserables del nostre passat artístic local, han fet el miracle que el món estudiós es giri de cara a Catalunya. Han fet que aquelles grans universitats del món, ens enviïn llurs deixebles a aprendre aquest nou capítol de la Història de l'Art. Han fet que aquelles majestats acadèmiques deixin llurs palaus magnífics i llurs laboratoris, i es portin les eines a la golfa, on encara per vergonya de tots tenim instal·lats els nostres museus per a investigar aquesta novella realitat artística, clau d'interessantíssims problemes tocant als orígens de la pintura medieval europea, que l'amor per Catalunya i la ciència filla d'aquest amor, han descobert.

I no crec poder-vos dir cosa millor en homenatge a la memòria de Mossèn Gudiol. Un dels primers i un dels més esforçats, tota la seva obra porta apretada a dins, com un pinyol substanciós, aquest foc de passió científica amorosa; i amorosa és, perquè l'home no era mogut per una simple ambició intel·lectual, sinó per l'amor a una pàtria gentilíssima i viva, de la qual, des de la golfa del Museu, per la finestra oberta on treballava, se'n veia una miqueta tota plana i verda, amb les muntanyes blaves al fons.

Després, Mossèn Manuel Trens, Professor d'Arqueologia del Seminari i Conservador del Museu Diocesà de Barcelona, llegí les següents quartilles que posen de manifest la importància que, per a l'Arqueologia, han tingut les iniciatives de Mossèn Gudiol:

El cas de Mossèn Gudiol és interessantíssim i d'una rara exemplaritat. Ell aparegué en una època romàntica, en què tothom tenia el mateix dret a fer catalanisme, arqueologia, literatura o qualsevol altra activitat científica. La mateixa arqueologia era gairebé un gènere de literatura, un ploricó romàntic als peus dels nostres venerables monuments, amb la suficient serenitat per a prendre mides i fotografiar-los. Els ibers i els moros eren a l'ordre del dia i tenien la culpa de tot. Mentrestant, els arxius on hi havia els pòlvors per a desfer aquell encís romàntic, no tenien encara una atracció prou emocionant per a explorar-los. Hom disfrutava més fent classificacions d'èpoques i de monuments d'art a base de sentimentalisme i de preferències personals. I hom havia arribat a es-

tracturar una història d'art amb un fervor més catalanista que científic.

Tot anà com una seda fins que començà d'aixecar-se un arxiver de tal lloc que deia el contrari, una rata d'arxiu d'un altre lloc que desfeia una altra afirmació, un *conservadore*t de museu que feia cantar els papers amb una mal dissimulada satisfacció, tot fent voleïar els castells de cartes amb què s'havia entretingut la generació anterior i la contemporània.

Un d'aquests implacables contradictors, al qual un frenètic personatge anomenà *conservadore*t, fou un capellà jove de Vic que no estava per orgues, que, en aquest cas, eren la literatura i les tradicions. Molt aviat perdé la fe en els homes, i cosa que no portava la fe de baptisme ja no li feia gràcia, i no li buscava uns pares adoptius. En la *Cúria fumada* de Vic la seva ànima d'arqueòleg es va ennegrir amb el més sa racionalisme arqueològic. A còpia de descobertes de documents referents a obres d'art, va anar creixent en ell aquella protesta silenciosa contra la insolvència de tants estudiosos plens d'una erudició tan monumental com fora de mida dels nostres monuments menestrals. I ja no s'acontentà amb els arxius de la ciutat de Vic i anà a fullar tots els arxius i els monuments de Catalunya que podia. I va entornar-se'n amb un feix de paperetes que feia basarda. Podem dir que, materialment, va quedar assetjat per les paperetes, per documents de contractes, de despeses, d'apuntacions i relacions que no li deixaven temps per a emocionar-se. La seva emoció no passava d'ésser una emoció arqueològica, detectivesca, l'emoció d'atrapar *in fraganti* un monument, la malèvola satisfacció de descobrir-li els seus anys o els seus pares fins aleshores desconeguts. I la sensibilitat estètica, que encara li quedava i que bullia així que tocava un altre art, mirava de dominar-la i de catalogar-la amb una actitud científicament incrèdula, que en aquells temps era tot un heroisme. Un heroisme que redimí la nostra història d'art de tants aficionats i passavolants que hi havia per tots els indrets de Catalunya.

Aquesta rara posició científica donà a Mossèn Gudiol tot l'aire i el crèdit d'un savi alemany. La seva independència econòmica perfeccionà la semblança. I podem dir que, dintre aquest patró d'especialista germànic i dintre l'ordre de l'arqueologia, és l'únic savi investigador que hem tingut. Ell ha amagatzemat un enorme documental, més que no pas ha fet llibres. Però com que no hi havia ni llibres, es veié obligat a fer-ne, generalment sota un imperatiu apologetic, i és aleshores quan es troba la falla de Mossèn

Gudiol que no sap desempallegar-se del document i de l'empolvada literatura d'arxiu.

Aquesta activitat científica del Conservador del Museu de Vic, que apergaminà la seva sensibilitat estètica, deixà intacta o abrivà la sensibilitat religiosa i la sensibilitat patriòtica.

Mossèn Gudiol era un capellà de cap a peus, amb poc de text de teologia, però amb una fe romànica, massissa, una fe de concili ben definida i airejada, sense ornamentacions de cartró-pedra. Amb la seva cara espessa, somrient o mofeta, podíeu endevinar quan trepitjàveu el dogma, la tradició o la novella folklòrica. La seva teula imponent, tan admirada per tot Catalunya, i el seu mantell sacerdotal no li feren mai nosa en les seves excursions i viatges d'exploració. I tot el seu treballar tenia en el fons una finalitat cristiana, que és la que també l'esperonà a fer llibres i a donar tanta importància a la litúrgia literària i artística. Recordem les seves activitats tan entusiasmades en el *I Congrés d'Art Cristià* i en el *Congrés litúrgic de Montserrat*; recordem aquella *Arqueologia de la Província de Tarragona*, el *Monuments catalans fent obra apologètica*, els seus opuscles *El Mobiliari litúrgic* i *La Indumentària litúrgica*, la mateixa *Arqueologia sagrada* i els nombrosos articles que publicà a la *Vida Cristiana*; els seus treballs en l'*Anuari dels Amics de l'Art Litúrgic*; la seva conferència *La indumentària litúrgica*, que formava part del cicle de conferències que, organitzades pels A. de l'A. L., es donaren en el Círcol Artístic de Sant Lluç.

En totes les seves activitats i estudis científics Mossèn Gudiol mai no es va oblidar que era capellà, i semblava que tenia una mena de remordiment pel seu treball poc directament ministerial, un convenciment, adesiara desmentit per moltes raons, però mai no del tot ofegat, que la seva professió científica era una substracció a la seva vocació sacerdotal. I per això, mirava de sacerdotitzar les seves tasques i estudis, i tot fent arqueologia feia apologètica. I aquesta apologètica és la que el salvà de convertir-se en un arqueòleg sense ànima, en un drapaire de qualitat o en un cirurgia de monuments.

I aquesta apologètica donà un sentit, i àdhuc una sistematització, als seus estudis arqueològics. Aquest sentiment cristià tan fonament sentit com poc declamat, fou la pasta que ajuntà els fragments que ell trobà dispersos. Fragments arqueològics decorats per la litúrgia i pel caràcter ètnic del nostre poble, que en unir-les ell anaven donant la seva fesomia medieval més completa,

amb tot el seu detallisme casolà, les seves gràcies i les seves xacres.

Aquest esperit apologètic del seu treballar, que a primera vista podria semblar un dissolvent, tingué dos guanys. Per un cantó, en la seva intimitat, salvà les seves responsabilitats sacerdotals, i en l'esfera humana el salvà de convertir-se en aquesta monstruositat moderna i gairebé inevitable que és un especialista, que va saltant la sínia en un cercle tancat. Per l'altre cantó, aquesta tendència apologètica evità que Mossèn Gudiol ens donés una anatomia arqueològica que hauria resultat esguerrada, perquè els temps encara no eren madurs i l'utilatge científic d'ordre general no era suficient. En canvi, ens donà el que per a un arqueòleg no eclesiàstic hauria estat molt difícil, o sigui, tota aquesta trama litúrgica, canònica, folklòrica i àdhuc social de la nostra complexitat ètnica, que és l'íntim secret i la saba dels nostres monuments medievals. Així, Mossèn Gudiol ens restituí els nostres monuments d'una manera integral, amb cos i ànima.

Però, Mossèn Gudiol encara no se sentia tranquil en el seu interior amb aquest aspecte eclesiàstic de la seva ciència. Com a profundament capellà, dins la seva sensibilitat incontaminada, tot prenia un sentit vivent, una embranzida acaparadora. Religió, art, patriotisme, amistat, amb una lògica tota eclesiàstica, assolien en ell un desplegament fins a les últimes conseqüències. Per això, ell no es veia satisfet amb un sentit religiós dins la seva ciència, sinó que també el volgué, i ben extensament, en la seva actuació externa i pràctica, i ja no parlem de la seva actuació interna, de la qual no escau ara parlar.

Al costat del seu liturgisme científic, hi havia el seu liturgisme pràctic, el seu desig de restauració i dignificació del culte en tots els seus aspectes, des de la més alta jerarquia eclesiàstica fins a la forma de les casulles. Moltes vegades, aplicant els seus coneixements arqueològics, intervenia desinteressadament i amb goig en restauracions d'esglésies i coses sagrades, o dirigia la producció de nous objectes o mobles litúrgics. L'ideal d'aquestes intervencions seves era restaurar el decoratge medieval del culte sagrat, dignificar externament la casa de Déu amb un art digne per la matèria i per l'esperit. I tot això ho feia en exercici del seu ministeri sacerdotal, com per anivellar les seves activitats científiques que haurien pogut tendir a segrestar les activitats eclesiàstiques. I no s'acontentava d'aquesta aplicació de la seva arqueologia a la litúrgia, sinó que encara es dedicava a altres treballs purament d'apostolat, com, per exemple, la seva continuada contribució a la

Fulla Dominical de Vic i a altres publicacions de semblant caràcter.

Heus aquí l'exemplaritat i també el secret de Mossèn Gudiol, aquesta pau bessona en què visqueren sempre en ell l'arqueòleg i l'eclesiàstic.

En nom de la ciutat de Vic i del seu alcalde parlà el Dr. Vila i Abadal, per tal d'agrair l'homenatge que es dedicava a un dels més il·lustres fills de Vic.

Finalment, el President del CENTRE, senyor Maspons i Anglasesell, clogué la sessió, tot donant les gràcies als assistents i remarcant la significació d'aquell acte que el CENTRE i els altres rellevants elements que hi prengueren part havien dedicat a un arqueòleg tan eminent.

Les valls del Flamisell i Noguera del Tor

RECORDS HISTÓRICS

Poc pogué pensar el bon veí la impressió que ens causaren les seves paraules, dites no pas amb afectació, sinó en una efusió corprenedora, tanta, que estiguérem a punt de renunciar a la nostra projectada excursió, només que per intentar d'expressar allò que el cortaler no sabia com expressar. És clar que influïen en la determinació les ganes que ens vingueren de recórrer i conèixer la vall de cap a cap i seguir un per un tots els pobles i visitar detingudament les esglésies, una mostra de les quals, amb detalls romànics, veiérem l'endemà a Espui i, l'endemà passat, a Capdella. Les ganes que ens vingueren d'enviar a cercar l'interessantíssim llibre de Mossèn Coy i, tenint-lo per guia, estudiar o veure d'indagar des de quina data a aquella vall, abans tan pròspera i rica, li havia arribat la decadència; és a dir, particularitzant més, si la decadència li arribà justament amb la desaparició del darrer comte de Pallars, aquell Pallars indòmit, lleial a si mateix, que preferí el segrestament dels seus béns, l'exili i el posar-se al servei de l'estranger, abans que doblegar-se davant d'aquells que havia

jurat exterminar, i a les mans dels quals, fatalment, hagué de morir, en obscura presó, sense que encara ningú, ni amics ni enemics, per raó del *vœ victis*, hagi alçat un digne monument a la memòria del qui fou tot un caràcter.

És clar que la desaparició tràgica dels Pallars solament s'avançà una minsa cosa a la desaparició tranquil·la dels Cardones, que són els qui substituïren els Pallars en el domini d'aquelles terres. És que havia arribat la fi del feudalisme, i els Cardona, com tots els magnats de llavors, privats dels privilegis de senyoria, reservats a la naixent monarquia absoluta, ara l'un, ara l'altre, anaren deixant els castells pairals per anar a arraulir-se a les grans ciutats i, els més poderosos, a la capital del reialme. Amb això, naturalment, succeí que les terres es veieren mancades de l'acció directa i la vigilància constant del senyor; i, finit l'impuls de la llei d'inèrcia, començaren a perdre de mica en mica la importància, la dignitat i el valor que els havien donat aquella mena de reis en petit; i amb el concurs del temps anaren desapareixent les cases benestants i els homes de pro; i vingué moment que ja no es referen les parets que s'ensorraven, ni s'apariaven els camins que s'estropellaven, ni es remeiaven els estralls de les guerres; i arribà el temps de l'abandó, que fou quan, per manca de comunicacions, la comarca era com una persona enterrada en vida, i l'innat amor que hom sent per la terra pairal era ni més ni menys que el grilló que manté subjecte un criminal.

DE MORT A VIDA

Als que ja comencem a ésser vells en la vida excursionista, encara ens sembla oir els planys i les protestes que, per aquest abandó, en aquest mateix lloc, proferien els immediats successors dels fundadors de l'excursionisme... D'aquí que, corpresos encara per aquells planys de dolor, no fou poca la nostra sorpresa quan, a ulls vistos, trobàrem en aquella vall, no pas senyals d'agonies, sinó ànsies de vida i esclats de resurrecció. Actualment, en aquella vall, renovada pel trasbals de les grans obres que s'hi han efectuat, es riu i es canta; ara, el negoci de la ramaderia es fa amb més bones condicions de transacció; ara, la vida domèstica es va fent més còmoda i higiènica; ara, l'electricitat, ací i allà, fa lluminoses les nits, i nosaltres, a l'endemà de la nostra arribada, poguérem, des d'una estació telefònica situada a 2.000 metres d'altitud, comunicar amb una altra a més de 2.300; ara, finalment, tota la vall té l'aire d'una criatura sana, alegre i espavilada.

EL QUE REPRESENTA UNA CARRETERA

Diguem tot seguit que aquesta nova vida no li ha pervingut pas per miracle, sinó per mitjà ben fàcil i senzill: la construcció d'una carretera, la carretera que tan còmodament i delitosa anàvem recorrent. És una carretera que costà, en números rodons, tres-cents mil duros i que té trenta quilòmetres de llargària; és una carretera que es començà a mitjans del desembre de 1911 i pel maig de 1912 ja hi passà el primer carruatge; és una carretera en la construcció de la qual, a part de les dificultats en les expropiacions dels terrenys, s'hagué de lluitar amb el difícil transport dels materials, amb el difícil allotjament del gran nombre d'obriers empleats, amb les inclemències del temps i fins amb les vagues que s'iniciaren i es pogueren resoldre satisfactòriament; és una carretera que, com qui no diu res, travessa sis districtes municipals: Pobla de Segur, Erinyà, Senterada, Pobleta de Bellveí, Montrós i Torre de Capdella, i a la qual aflueixen els camins que baixen d'Erinyà, Serradell, Sarroca de Bellera, Montcortès, Estivill i Antist, Beraui i Montrós, Castell d'Estahó, Astell, Aiguabella, Espui i Capdella; és una carretera que segueix el Flamisell tal com si en fos l'àngel bo, i, tota joganera com el riu, després de traspasar el Sarroca a Senterada, passa quatre vegades de l'una a l'altra riba per altres tants ponts de ferro o de pedra; és una carretera que pel sol fet d'haver convertit una terra que semblava de maledicció en una terra de benedicció, enaltirà per sempre més la Companyia, no oficial sinó particular, que la construí, l'Energia Elèctrica de Catalunya, la qual, per aquest motiu, s'ha fet creditora de tots i cada un dels títols que amb menys mereixements es donen per ací.

EN TESTIMONI D'AGRAIMENT

Però no és solament la vall del Flamisell la que deu gratitud a l'Energia Elèctrica, és Catalunya entera, la qual n'ha rebut el benefici. Perquè aquesta Companyia, al costat de les altres companyies elèctriques que també mereixen igual gratitud, vingueren a aprofitar la riquesa hidràulica que nosaltres teníem abandonada, per convertir-la en potència elèctrica, precisament en temps que per manca de bon carbó s'hauria passat un greu període de mal-estar en les nostres poblacions industrials. I no solament el mal-estar fou evitat, sinó que es produí un període de riquesa com mai no s'havia vist, un període del qual no ens en sabérem aprofitar com calia, un període, però, ara culminat en l'Exposició de Bar-

Ci. E. E. de G.

INSTAL·LACIÓ HIDRO-ELÉCTRICA DE CAPDELLA

Cl. B. Rœmfort

CENTRAL ELÉCTRICA DE CAPDELLA I VALL DEL FLAMISELL

Cl. Ll. Estnœn

MONTSENY DE PALLARS

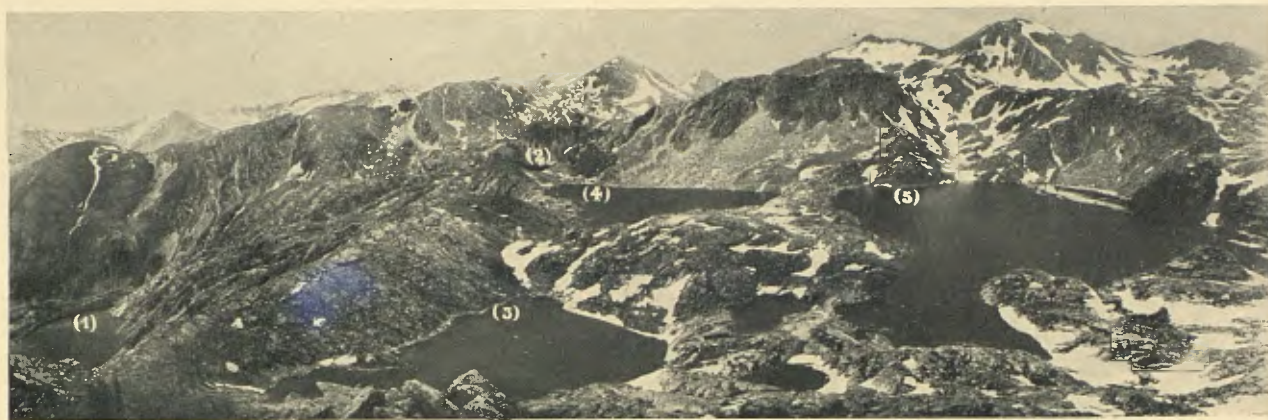
ESTANGENTO

Cl. A. Albu

REGIÓ DE CAPDELLA DES DEL PORT DE PEGUERA

Cl. Ll. Estasen

Cl. E. E. de C.

REGIÓ LACUSTRE DE CAPDELLA

1. ESTANGENTO (2029 M.), 2. ESTANY TORT (2176 M.), 3. ESTANY FRESCAU (2312 M.) 4. ESTANY DE LA COROMINA (2303 M.) I 5. ESTANY DE MAR (2326 M.)

celona, on la llum elèctrica i l'aigua, elements fonamentals d'aquella riquesa, ens han donat un to europeu i mundial per raó que, amb aquests elements, hem enlluernat el món enter.

CAPDELLA

D'aquí que, quan gojosos de l'èxit de la nostra Exposició, arribàrem al terme del viatge, no ens sabíem avenir, en baixar de l'automòbil, que ens trobéssim en un dels indrets forjadors d'aquell enlluernament, en la Central hidro-elèctrica de Capdella, una de les estacions més poderoses del món; perquè nosaltres, que havíem imaginat que aquella contrada havia d'ésser trontollada i sordejada per una poderosa maquinària, tota trepidant, i per l'altívol salt de l'aigua, tot baladrer, ens trobàrem que no hi havia res d'això; ens trobàrem amb una contrada més pacífica i placèvola que la de Ribes de Freser, amb la qual té una certa similitud; ens trobàrem fins amb un ambient paradisiac, amanyagat per una enternidora llum de capvespre i per una temperatura agradabilíssima. No s'oïa més remor que la de l'aigua del riu, però dolcíssima, posada al to de les cançons de les mares que fan dormir els fills. I damunt nostre, en alçar el cap i tombar la cara al cel, encara veiérem com alguns estels, nítids i brillants, començaven a parpellejar i a mirar-nos fixament, com si, esperant-nos una mala cosa, ja se'n riguessin i volguessin matar en flor, com uns mals amics, el nostre pasme i la nostra sorpresa.

I, no obstant, el nostre pasme pujà de punt en trobar a l'Hotel Energia un confort i un servei no imaginats. En entrar, ja tinguérem el convenciment que a Capdella no arreplegaríem pas la companyia insectívora, de la qual ens havia parlat, tot acoquinant-nos, un dels passatgers de l'automòbil. D'altra banda, l'arrendatari de l'hotel, assabentat de l'objecte de la nostra excursió, ens féu la mercè d'indicar-nos allò que havíem de fer per tal d'aconseguir que la nostra visita a la instal·lació elèctrica de Capdella fos completa i àdhuc triomfal, com així fou.

INSTAL·LACIÓ HIDRO-ELÈCTRICA DE CAPDELLA

L'endemà, molt abans de l'hora assenyalada, ja ens trobàvem al peu del funicular de servei de Capdella, amb l'autorització per a utilitzar-lo i sense necessitat de rellevar de responsabilitat a la Companyia, amb la nostra signatura, de qualsevol accident que ens pogués pervenir.

EL FUNICULAR

És el funicular més llarg i de més fort pendent que nosaltres hem practicat en tota la nostra vida, i això que algun dels funiculars de les mines de Surroca (Sant Joan de les Abadesses), en allò que respecta a pendent, es fa tractar ben bé de senyor. El terme mig del pendent del de Capdella és d'un 45 °/o, però en alguns llocs arriba al 80, que és quan a un hom li sembla que el pugen o el baixen per un pou, i amb força esfereïment per a qui l'utilitza per primera vegada, si es posa de cara a l'abisme. A la pujada, no ens hi posarem pas: utilitzarem el seient del davant del doble banc que encapçala la sola vagoneta que funciona en aquell funicular, la qual, per ésser solament de càrrega, només consta, muntada damunt de les rodes, d'una plataforma sense baranes, descoberta, bastant ampla i més llarga que els carromatos d'ací baix. Cal advertir que encara que es parli d'un sol funicular, en realitat en són dos, completament independents, els quals se succeeixen immediatament l'un a l'altre, per tal d'escurçar la distància i empetitir els perills. La via d'aquest funicular, o funiculars, té dos quilòmetres de llargària i guanya 836 metres de desnivell; i s'hi esmercen quaranta-cinc minuts, temps sobrer perquè hom s'esporgueixi, es tranquil·litzi i arribi a entusiasmar-se de valent.

En efecte: hom s'esporgueix en veure's a mercè d'un llibant que, tot i estar format de filferros, sembla, molt prim, massa prim pel pes que arrossega i pel perill que, també sembla, corre de segar-se; és quan, per raó del diferent pendent dels diversos trams de la via, fuig de la canal i topa amb les vores de les politges de direcció, les quals, llavors, fan l'ofici d'acerada llima i llimen el llibant en sentit longitudinal. D'altra banda, la via sembla frèvola, i més frèvols els embigats que la sostenen en els ponts establerts en els barrancs que traspassa; i com que ni un mal enfustat amaga el fons d'aquests ponts, hom, sense voler, calcula les conseqüències que allí tindria un descarrilament, les quals, és clar, no serien tan greus com si descarrilés en córrer per l'aresta pelada de la muntanya, al costat d'un pregon precipici.

No obstant, hom reacciona i pensa seguidament que vies, llibant i vagonetes no poden pas ésser coses de fira, sinó coses consistents i de perfecta resistència, puix que, durant els 16 ó 17 anys que porta de funcionament, no hi ha hagut cap accident, ni tan solament quan una mà criminal tallà uns quants filferros del llibant. Això tranquil·litza, i tranquil·litza més encara en veure que el funi-

cular funciona amb una seguretat absoluta i una perfecta regularitat, a poc a poc i sense precipitacions, com el que té de pujar a un quint pis i vol arribar-hi fresc i descansat. D'aquí que, esvanint-se tot l'empatx que causa el veure's penjat en l'abisme, hom comenci a entusiasmar-se en constatar que puja 800 metres en pocs moments, ben assegut i ben reposat, més bé potser que els àngels de l'escala de Jacob, i Déu ens perdoni la comparança. Llavors, hom pensa en els que pugen a peu per aquell camí de ziga-zagues, que veiem serpentejar per la muntanya, que no deu acabar-se mai més i que els obliga a treure el fel per la boca de massa oberta i assedegada que la tenen. Llavors hom contempla a cua d'ull la Central Elèctrica i el poble de Capdella convertits en unes miniaures. Llavors, davant el panorama que veiem estendre's pels nostres costats a cada moment, el cor també s'eixampla i s'embeu d'immensitat... Llavors, a hom li reca d'arribar tan aviat al termini del viatge, a la Cambra de l'aigua, d'on parteixen les formidables canonades de pressió, al costat de les quals nosaltres hem pujat constantment, i són les que constitueixen el salt de Capdella.

Si l'aigua d'aquest salt, en comptes de córrer empresonada, corregués a l'aire lliure, bé es podria dir que l'home ha creat allí una vertadera meravella. ¿Com imaginar l'efecte que produiria veure l'aigua precipitar-se, gairebé verticalment, per un pendent de 800 metres? A nosaltres, en pensar-ho, ens rodà el cap molt més encara que en contemplar des de dalt, una vegada baixats de la vagoneta, el primer tram del funicular, el qual es presenta dret, llarg i esfereïdor, com una enorme timbera.

CAP A LA REGIÓ LACUSTRE DE CAPDELLA

Un aire fred i humit, en altres terres precursor de tempestat, ens hauria fet deixar a marxés dobles el lloc de la nostra contemplació, si ja no ens ho hagués fet fer abans l'amic Vidal, el qual ens comunicà molt content que l'enginyer de les obres posava un tren a la nostra disposició per a traslladar-nos a la regió lacustre capdelliana. Aquells trens, que corren per una via fèrria reduïda a la més mínima expressió, gairebé com una joguina de criatura, es componen de màquina i d'un vagó. La màquina és un cavall i el vagó una petita vagoneta de càrrega, també sense baranes i sense un trist cobert, a la qual posen una banqueta, banqueta que hi va tan justa que l'auriga té d'asseure's als peus dels passatgers. I el nostre tren partí seguidament a trot de cavall per un camí talment

fantàstic. Mai per mai no havíem pogut ni somniar que a la nostra terra hi pogués haver un camí com aquell: un camí planer com el palmell de la mà, que té 5 quilòmetres de llargària i que corre a més de 2.000 metres d'altitud. És, a més, un camí estretet, el costat exterior del qual es veu constantment abocat a la gola engolidora de l'abisme, que hom creu sense fi; per la qual cosa hom tem una ensopegada de la cavalleria, el subsegüent descarrilament i la caiguda definitiva. Però no, perquè el cavall és un cavall de seny i l'auriga un auriga vigilant i pràctic.

Llavors hom s'adona de l'espectacle impressionant que es gaudeix des d'aquell camí dominador. Hom, còmodament assegut, fa l'aleta als pics de la contrada que es van descobrint, desolats i fèrrestecs, en contrast vigorosíssim amb les verdejants planures jussanes. Hom contempla a Ponent, i a vol d'ocell, la vall del Ricuerna, que demà, més penosament que ara, haurem de tramuntar. Hom pensa, per tant, en les fatigues que es tenien antany per a arribar on dins de poc arribarem nosaltres, frescos, descansats i havent dominat dilatats horitzons i gairebé tocat la testa de la Serra (en l'indret de la Cambra d'Aigua) i les testes de la pala de Cubil, de la coma d'Orri, dels espadats de la Cuirola, de la pala de la Roda, de la coma d'Espós i de la vall Pedregosa, noms tots de diferents i correlatius indrets de la gran serra avantsala i marxapeu del Montseny del Pallars, el rei de la contrada i capdavanter del rengle de tucs o de puigs que envolten la regió lacustre de Capdella, a la qual nosaltres donem esguard després d'haver-nos endinsat, bo i fent més interessant el camí, per les entranyes de la serra, mercès a unes ben rústegues foradades.

ESTANGENTO

Per a remat de tan imponderable camí, es presenta deliciosa i poètica la contrada d'Estangento, l'estany situat a poc més de 2.000 metres d'altitud, però, a la base de tota la regió lacustre; estany que ja no sembla natural, perquè l'home en barrar-li amb ferma construcció el seu antic i natural desguàs, l'ha convertit en dipòsit general de tots els altres estanyes, no tan solament, és clar, dels que ja hi desaiguaven naturalment, sinó que també dels pertanyents a les altres dues sub-regions que, amb la d'Estangento, componen la regió, i àdhuc dels que pertanyen a la regió veïna de Rus, separada de la de Capdella per l'estribació que des de Mussoles baixa a pic Fosser i careneja pel pic i serra de l'Espada.

De manera que a Estangento avui convergeixen les aigües de 26 llacs, els quals poden acumular en l'època de les vaques grasses cent-trenta milions de kws. hora. I salvades dues o tres excepcions, tots els llacs es comuniquen o desaigüen els uns als altres per conduccions subterrànies. Això vol dir, tenint en compte que les aigües de Rus vénen per mitjà d'una mina llarguíssima, que totes les obres que es feren per tal de suplir les naturals conduccions exteriors, degueren costar el que es diu un ull de la cara, per bé que demostren el que pot l'enginy de l'home. Per tal de comprovar-ho, encara que només fos a cop d'ull, deixàrem la poca impedimenta que dúiem a l'hotel que l'Energia té establert a Estangento i, d'excursió, anàrem a cercar un lloc des d'on poguéssim abarcar, d'un sol cop, tot el conjunt.

VISITANT LA REGIÓ LACUSTRE

Prenguérem el camí que passa pel peu de la resclosa d'Estangento i s'enfila cap a la carena que separa la vall d'aquest llac de la vall d'Estany Tort. Una volta en aquesta vall, el camí, pedregós, però ben cuidat, emprèn una sobtada i llarga pujada, durant la qual nosaltres, massa desentrenats, fins al punt que feia anys que no havíem corregut per altituds de més de 800 metres, tinguérem d'aturar-nos tres vegades temerosos que ens agafés el mal de muntanya. Sortosament no fou així, i llevat de la molèstia, naturalment ben agraïda, que ocasionàrem als nostres companys, de tenir de marxar més a poc a poc, poguérem accomplir el programa proposat.

Visitàrem Estany Tort, situat a uns 2.200 metres, i des d'allí, tornant a la vall d'Estangento per un camí que s'enfila contínuament, pujàrem a l'estany de la Coromina i, després, al de Mar, que està a 2.327 metres d'altitud. Llavors, per tal de tornar a Estangento ho férem pel dret, per camins de cabres i anant a trobar la carena ja esmentada, que separa els llacs orientals dels de la part central de la regió, o siguin, els llacs Frescau, Mar, Saboró, Coromina i Vidales que desaiguaven, a Estangento, i els llacs Morto, Castieso, Cuvieso, Laiserola i Nariolo que desembocaven a Estany Tort. El llac Fosser, el més occidental, desaiguava directament a la riera.

JOAN DANÉS I VERNEDAS

(Continuarà)

La solució del Mapa Comarcal de Catalunya

LA formació del mapa comarcal de Catalunya ha estat la dèria constant de la nostra gent culta i excursionista, des dels començos del desvetllament espiritual de la nostra terra. La gran quantitat de comarques i regions naturals a Catalunya, marcades amb notables diferències ètniques i físiques, i la necessitat de l'estudi detallat de la terra per al qual la divisió solament en 4 províncies ni classificava ni definia ni ajudava en el més mínim, han fomentat en tot temps el desig d'obtenir una classificació d'aquestes activitats per demarcacions comarcals.

Què s'ha obtingut fins avui dia? Res. Són molts els estudis de conjunt i especials que s'han fet sobre les comarques catalanes; però bé podem dir que estem ara igual o pitjor que estàvem fa 50 anys. Tots els mapes comarcals que hem vist, tots, absolutament tots, són falsos; la reunió de tots ells mostra una anarquia esveradora, i la recerca de documents, basant-se en aquestes classificacions tan variades, esdevé cada dia més i més complicada.

En el moment actual cal, però, fer una pregunta prèvia.

Quin és el camí que ha de seguir-se en aquesta qüestió tradicionalment insoluble? Analitzem primerament els camins probables, per trobar entre ells l'únic possible o que tingui solució fàcil i segura.

Aquests camins, els resumim en el següent esquema:

{	No solucionar-ho . . .	{	renúncia absoluta.	A)
		{	estat latent	B)
{	Solucionar-ho . . .	{	solució en forma dictatorial . . .	C)
		{	unificació . . .	D)
		{	solució lògica. { exactitud.	E)
			ambdues coses.	F)

A) Per a dictaminar la renúncia a la classificació o formació del mapa comarcal de Catalunya es necessita major força i pres-

tigi que no pas per a dictaminar una solució bona o dolenta; no cal, doncs, discutir aquest camí que, en el fons, demostraria un estat de desesperació al qual no s'ha arribat encara.

B) Deixar les coses tal com estan, és el camí que es va seguint en l'actualitat; cada u en diu la seva, i nosaltres també direm el que creurem lògic exposar per tal de sortir d'aquest camí B, que, en el fons, no podrà subsistir i tindrà d'anar-se bifurcant per anar a parar als altres camins, degut a la seva inestabilitat i estat provisional que representa.

C) Si volem una solució que tothom accepti, no hi ha més que seguir aquest camí, solució que no hi haurà altre remei que demanar i acceptar, en el cas que passi el temps i no puguem entendre'ns. Per aconseguir-ho és necessari una entitat o persona prestigiosa que ho faci, puix tenim la seguretat que tothom, com un sol home, seguirà la divisió oferta, tant si està bé com malament, ja que tenim precedents sobrers per a afirmar rodonament la nostra suposició. El CENTRE té, ultra el prestigi propi, el prestigi dels elements que estan en el seu si, que formen un conjunt de força tal que difícilment podria trobar-se, fora d'ell, entitat ni geògraf que amb més autoritat pogués dictaminar sobre tan antiga qüestió. Aquesta solució és possible, i seria l'obligada en cas de no trobar-ne d'altra.

D) Aquest cas ve a ésser el mateix C; cercant la forma d'unificació arribaríem a la dictadura en darrer terme; en el cas C, de la dictadura sortiria la unificació; en el fons, doncs, és el mateix resultat.

E) Aquest és el camí que pretenem seguir i que, al nostre entendre, és l'únic, puix, aconseguida la formació d'un mapa exacte que no estigui amenaçat de crítiques com tots els fets fins ara, fóra cosa fàcil anar a parar al camí F i a la unificació comarcal per prestigi propi i no pas pel de l'entitat dictadora.

Aquesta exactitud ha estat cercada per tots els comarquistes, basant-se en una sèrie de consideracions històriques, geogràfiques, socials, ètniques i de tota mena; les bases són certes; els resultats, falsos; i ho són i ho seran sempre mentre no canviïn les idees dels geògrafs comarquistes.

La raó que donarem en reforç de la nostra acusació és una de sola. Els mapes comarcals actuals són falsos perquè el seu objectiu és *la divisió de Catalunya en comarques* i no pas *la delimitació de les comarques catalanes*. La diferència d'ambdós conceptes és ben clara. Dividir Catalunya en comarques, vol dir dividir-la de

manera que no hi hagi un sol pam de territori català que no pertanyi a una o altra comarca; allí on acaba una regió en comença una altra, i tot poble, casa, terreny, arbre o roca han d'ésser afiliats o pertanyents a una o altra demarcació comarcal definida.

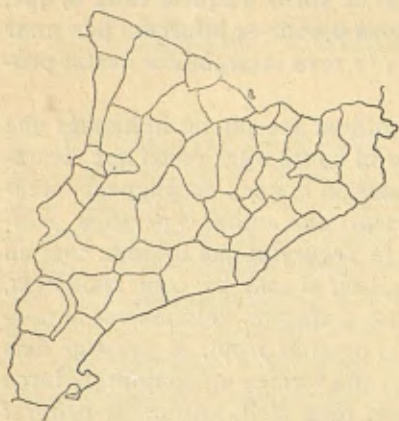

FIG. 1

FIG. 2

L'objectiu d'aquest mapa és marcar *fronteres*. Catalunya quedaria, doncs, com s'indica a la FIG. 1. Segons el darrer concepte, la delimitació de comarques es fa en el sentit més pur; una comarca acaba en un punt i allí es marca el seu límit; i si abans de trobar la comarca veïna hi ha 3 ó 30 quilòmetres que no són de cap comarca o regió es deixen tal com són, sense cap filiació o denominació comarcal. El mapa tindria, aleshores, un aspecte semblant al de la FIG. 2. En aquest cas cercariem els *límits* de cada comarca i no pas la frontera comuna a dues. Aquest és l'únic camí per tal d'aconseguir o d'apropar-nos el més possible a l'exactitud que, en l'altre ordre mai no assoliríem; en el cas de la FIG. 2 es reflexa la veritat; en el de la FIG. 1, la falsedat; en aquell pot arribar-se a una exactitud; en aquest, mai. Aquell conté la comarca veritat, aquest una comarca arbitrària eixam-

plada i desfigurada a través d'uns espais variables i discutibles, nius i origen de totes les discussions i causa del desprestigi de tots els mapes fets segons aquestes normes.

ANTONI GALLARDO I GARRIGA

(Àcabarà)